

eenzelfde groep na verloop van enige tijd. ³⁾

(Wordt vervolgd)

Th. J. IJ.

Nederlandse Sociologie van maand tot maand

Litteratuur: ¹⁾R. Goodman, Sampling for the 1947 Survey of Consumer Finances (Surv. Res. Center, 1947); R. Goodman, E. Maccoby, „Sampling Methods and Sampling Errors in Survey of Consumer Finances” in: Federal Reserve Bull. (Aug. 1948); G. Katona a.o., „Methods of Survey of Consumer Finances” in: Fed. Res. Bull. (Jul. 1950); L. Kish, A Procedure for Objective Respondent Selection Within the Household (Surv. Res. Center '48); L. Kish, „Two-Stage Sample of a City” in: Am. Sociol. Rev., XVII-6 Dec. '52); L. Kish, „Selection of the Sample” in: Festinger and Katz, eds., Research Methods in the Behavioral Sciences (NY: Dryden Press, 1953), p. 175-240.

²⁾ A. Campbell, „Two Problems in the Use of the Open Question” in: Jn. Abnormal and Social Psych., XL (1945); idem, „Polling. Open Interviewing and the Problem of Interpretation” in: Jn. Social Issues, II (1946); H. Metzner, and F. Mann, A Limited Comparison of Two Methods of Data Collection: The Fixed Alternative Questionnaire and the Open-Ended Interview (Surv. Res. Center, 1951).

³⁾ S. B. Withey, Reinterview Data, Part II of „Analysis of Consumer Demand from Repeated Interviews and Reinterviews” in: „Studies in Income and Wealth” (New York: National Bureau of Economic Research).

G. Kuiper, **Mobiliteit in de Sociale en Beroepshiërarchie. Een Sociografisch Onderzoek te Zwolle** (Assen: Van Gorcum & Co., 1954; 252 pp.)

Deze Utrechtse dissertatie (promotor Prof. Groenman) zal in de handel worden gebracht onder de titel „Opklimmen en Dalen in Beroep en Samenleving. Een Sociografisch Onderzoek te Zwolle.” en is de tweede in een korte tijd over het veelbesproken onderwerp van de sociale mobiliteit.

Kuiper's werk omvat een verslag van zijn onderzoek naar de sociale mobiliteit in Zwolle, dat vergezeld gaat van enkele meer algemene sociologische beschouwingen over het wezen der sociale en beroepshiërarchie (hst. II), over rangverschillen in de Sowjet-Unie en de Israelische kibboets (hst. III) en een kritische beschouwing van andere studiën (hst. IV). Hoewel het boek met deze algemene beschouwingen wordt geopend, is het empirische onderzoek chronologisch hieraan voorafgegaan.

De methode, die bij het mobiliteitsonderzoek in Zwolle gebruikt is, komt in belangrijke mate overeen met de „methode-Van Heek”, d.w.z. in beide gevallen is het beroepsprestige maatstaf voor de stijging en daling op de maatschappelijke ladder. Ook is gebruik gemaakt van de onderzoekingen van Tobi en Luyckx. Hoewel dus in principe niet is afgeweken van de beroepshiërarchie, is de schrijver zich wel bewust van de beperkingen en tekortkomingen van deze methode. Hij acht een onderzoek naar „de” sociale hiërarchie alleen mogelijk in een „samenleving (die) klein genoeg is voor de communicatiesystemen om een voldoende frequentie van indirecte contacten toe

De „maatschappelijke ladder” in het geding. Onder deze titel geeft prof. Van Heek in het recente Maart-nr van „Mens en Maatschappij” een uitvoerige kritiek op de hiernaast besproken dissertatie van dr. Kuiper.

te laten, teneinde haar leden iets van haar eigen opbouw en verhoudingen te laten kennen." (p. 42-43). Hoe groter of heterogener de samenleving, met des te minder betrouwbaarheid kan men „de" sociale hiërarchie vaststellen.

De schrijver doet een belangrijke stap vooruit door bij het onderzoek naar de beroepshiërarchie ook de vrouwen naar haar oordeel te vragen (p. 44). De beroepshiërarchie blijkt niet zodanige „natuurlijke" gapingen te vertonen, dat de beroepen „vanzelf" in een aantal groepen (rangstanden (Van Heek) of rangengroepen (Kuiper)) uiteenvallen (p. 52-53). De stijging en daling in de beroepshiërarchie wordt niet alleen gemeten volgens een indeling in rangengroepen, waarvan de scheidingslijnen „zuiver mathematisch" (p. 52) zijn, maar ook op grond van de absolute afstand tussen de rangnummers van de beroepen afzonderlijk, waarbij rekening is gehouden met de standaardafwijking van de rangnummers (p. 70-72). Een novum voor Nederland is de poging om het convivium (de omgang met vrienden en kennissen) in het stratificatieonderzoek te betrekken (p. 61-65).

In zijn algemene beschouwingen over de sociale en beroepshiërarchie ziet de schrijver standen en klassen als aspecten van het algemener verschijnsel van sociale differentiatie (p. 8), doch helaas wordt hier niet genoeg op ingegaan. Klassen en standen zijn volgens de schr. geen polaire begrippen, doch naast elkaar staande begrippen; beiden komen tegelijk voor. Het onderscheid, dat tussen deze twee begrippen gemaakt wordt, laat K. ten dele rusten op de door hem aanvaarde Calvinistische opvattingen (volgens Dooyeweerd) van de maatschappij. Kaste, rang en stand worden gezien als „een uiting van de differentiatie in de samenleving, waarin God in zijn wijsheid de mensen verschillende talenten ge-

geven heeft" (p. 4). **Rangverschil** worden gekenmerkt door het omgangsaspect (convivium en convivium); klassen daarentegen door het economisch aspect, dat „derhalve niets van doen heeft met de normale, in de scheppingorde gegeven differentiatie der samenleving." (p. 8).

K. komt in zijn betoog tot de conclusie, dat de sociale hiërarchie eigenlijk berust op het prestige, dat cultuurpatronen van de verschillende maatschapskringen toegedacht wordt. De rang wordt dus niet gekenmerkt door één enkel criterium (inkomen, beroep, afkomst e.d.), maar door een levensstijl. Het gebruik van het beroep als criterium voor de sociale hiërarchie „vindt zijn rechtvaardiging in het feit, dat de samenleving het sociaal aanzien van een beroep beoordeelt naar de voorstelling, die men heeft van het **gemiddelde** cultuurpatroon van zijn beoefenaars". Zou men echter de **sociale** hiërarchie zuiver willen onderzoeken, dan moet men niet het beroep (d.w.z. één van de vele sociale rollen, die een persoon heeft) als criterium nemen, doch de levende mens als totale persoon.

Wij hebben in het kort enkele punten uit K.'s dissertatie aangestipt om aan te tonen, dat dit werk veel bevat, dat een nauwkeurige bestudering en overdenking waard is.

Th. J. IJ.

F. J. E. Hogewind, De mens en zijn werk. Psychologische analyse van een aantal concrete arbeidssituaties in Rijksdiensten. Diss. Leiden (Leiden 1953). 161 pags.

Deze studie houdt zich bezig met een arbeidsmilieu, dat nog weinig onderzocht is, nl. dat van het lager administratieve en tekenkamerpersoneel. Sociologisch interessant te vernemen is, dat ook in deze groepen de arbeidsbevrediging sterk afhankelijk is van het groepsverband. Daar de arbeid van deze routinewerkers in veel gevallen geen psychisch houvast biedt, val-

len zij terug op de werkgroep, welke echter door een „tamelijk amorphe structuur” is gekenmerkt, waardoor de werker in een psychisch kwetsbare situatie komt te verkeren.

Aan de interview-methode, waarop de gehele studie berust, wijdt schr. uitvoerige beschouwingen (p. 21—39). Hij slaat deze methode hoog aan, maar wijst er op, dat een goed, psychologisch-efficiënt interview een zeer moeilijke zaak is, die alleen in handen van een geoefend psycholoog of psychiater maximaal effect sorteert. Gegeven de lichtvaardigheid, waarmee met name in kringen van sociale onderzoekers het interview als onderzoek-methode vaak wordt toegepast, verdienen de beschouwingen van schr. alle aandacht. Het ware te wensen dat men zich in Nederlandse sociologische kring nader ging verdiepen in de technieken en grenzen van het interview.

J. v. D.

NATIONALE FEDERATIE VOOR DE GEESTELIJKE VOLKSGEZONDHEID

Het terrein der geestelijke volksgezondheid, internationaal bekend onder het begrip Mental Health, is moeilijk af te grenzen. Het is alleen als eenheid te begrijpen, wanneer men de werkzaamheden op dit gebied in 'n historisch perspectief ziet. Geestelijke volksgezondheid is namelijk een modern begrip. Het is niet anders dan de ruimst samenvattende formulering van alle activiteiten, die zich met psychisch gestoorde en psychisch bedreigde individuen en groepen bezighouden. Aanvankelijk betrof dit alleen de zorg voor evident geestelijk onvolwaardigen en zieken, later, — in overeenstemming met het groeiende socio-psychologische en psychiatrische inzicht, en, niet te vergeten, met de feitelijke mogelijkheden tot ingrijpen, werd het zwaartepunt verlegd naar de voor-zorg, de prae-

ventie. Men gaat reeds tot helpend handelen over wanneer de geestelijke gezondheid gevaar loopt.

Organisatorisch ligt de nadruk nog steeds op zorg: het merendeel van de ruim 40 bij de Federatie aangesloten instellingen beweegt zich slechts secundair op praeventief gebied. Zo de Ned. Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, de Bond ter Bevordering van het R.K.B.L.O., de Vereniging van Krankzinnigen-gestichten in Nederland, de Paedologische Instituten, enz. Het is juist een van de belangrijkste doelstellingen van de Federatie de werkers „in het veld” het besef bij te brengen, dat de resultaten der voortschrijdende menswetenschappen het mogelijk maken de geestelijke volksgezondheid te bevorderen alvorens de ziekte uitbreekt. Waar dit besef bij de practijkmensen reeds bestaat, geeft de Federatie haar steun.

De financiële hulp is mogelijk door dat de Federatie adviezen verstrekt, volgens welke de gelden van het zeer belangrijke Praeventiefonds worden vergeven. Zij gaat hierbij o.a. te rade bij Contactcommissies, die ieder een bepaalde sector van de geestelijke gezondheidszorg bestrijken en dan ook uit deskundigen op dat terrein zijn samengesteld. Verder werkt de Federatie samen met toporganen op naastbijgelegen gebieden, zoals de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk, de Stichting Film en Jeugd e.d. Internationaal neemt de Federatie een belangrijke plaats in door haar gewichtige aandeel in het werk van de World Federation for Mental Health waarvan zij lid is. (orgaan World Mental Health, verschijnt 4 maal per jaar).

De wetenschappelijke betekenis van de Federatie is gelegen in de uitstekende documentatiedienst. Men beschikt hier niet alleen over een vakbibliotheek en een ruim 70 binnen- en buitenlandse tijdschriften — die voor elke belangstellende ter inzage liggen — maar er wordt tevens een Repertorium uit-

gegeven, waarin alle belangrijke publicaties met korte toelichting zijn opgenomen. Verder heeft de Federatie een eigen tijdschrift: „Maandblad voor de Geestelijke Volksgezondheid”.

Ten slotte treedt de Federatie op als een instelling ter verbreiding van de denkbeelden op het gebied der geestelijke hygiëne. Buitenlandse deskundigen en belangstellenden zijn haar gast (de mental health study tours); in het binnenland stimuleert zij lezingen en stelt zij films ter beschikking.

Al deze activiteiten, die zijn samen te vatten als **steun, voorlichting en documentatie**, gaan uit van een kleine staf. Het Secretariaat is gevestigd in het Wilhelminahuis, Prinsengracht 717, Amsterdam-C.

Uit het bovenstaande wordt wel duidelijk, dat deze Federatie een terrein bestrijkt, waarop voor de socioloog nog veel valt te doen. Reeds hebben een socioloog (Prof. Dr. P. J. Bouman), een groepspsycholoog (Prof. Dr. J. Koekebakker) en een paedagoog (Prof. Dr. T. T. ten Have) zitting in het bestuur der Federatie, maar een officiële vertegenwoordiging — hoe verheugend ook — betekent nog niet, dat de algemene aandacht van sociaal-wetenschappelijke zijde voldoende groot is. En toch vindt men hier een veld van onderzoek, waar met recht van „Denken in Probleem-eenheden” kan worden gesproken, waar immers teamwork met psychologen, psychiaters, sociaal-medici, en met de mensen uit alle richtingen van het maatschappelijk werk een noodzakelijkheid is.

In de kring der geestelijke gezondheidszorg is de belangstelling voor de sociale wetenschappen zeker ruimschoots aanwezig. Prof. Rümke, een van de grote figuren op het gebied der geestelijke hygiëne, zei in 1947 met nadruk: „Onze Federatie zal veel aandacht aan de sociologie en sociatrie moeten geven en de studie daarvan ten krachtigste stimuleren” („Nat. Congres voor de Geest. Volksgez. 19-22 Mei 1947,

Zwolle 1947, deel II, p. 135). Het ware te wensen, dat de Nederlandse sociologen aan deze uitnodiging tegemoet kwamen en de studie der problemen op het terrein der geestelijke hygiëne in hun belangstellingssfeer betrokken.

J. v. D.

De zakelijke gegevens, in het bovenstaande verwerkt, dank ik aan mededelingen van de secretaris der Federatie, de heer H. Nieuwenhuizen, soc. drs., die mij met grote bereidwilligheid op de hoogte bracht.

MEDEDELINGEN

NAAR EEN VERENIGING VAN SOCIAAL-WETENSCHAPPELIJKE ONDERZOEKERS

Op uitnodiging van de ISONEVO-commissie inzake een beroepsvereniging van sociaal-wetenschappelijke onderzoekers vond op Zaterdag 24 April jl. een studie-bijeenkomst plaats over genoemd onderwerp.

Over de wenselijkheid van de oprichting van een dergelijke vereniging bestond grote eenstemmigheid. Dit verhinderde echter niet, dat de discussie door de bonte samenstelling der vergadering zeer geanimeerd was. In eerste instantie al, omdat de problemen (samen te vatten onder de hoofden: garanties voor goed onderzoek, bescherming van onderzoekers, bevorderen van communicatie tussen de onderzoekers onderling, bijscholing van onderzoekers en de wenselijkheid en mogelijkheid van tewerkstelling van studenten ¹⁾, al naar gelang van de werkkring van waaruit men er mede wordt geconfronteerd, telkens weer andere aspecten vertonen.

Aan de hand van praktijkervaringen werd wel zeer overtuigend aangevoerd, dat de ontmoeting van de onderzoeker en zijn vak met de maatschappelijke realiteit tal van